

ПРОЛЕТАРІ ВСІХ КРАЇН, ЄДНАЙТЕСЯ!

З
НА
НАУКОВІ
КАДРИ

Орган парткому, ректорату,
комітету ЛКСМУ та профкому
Одеського ордена Трудового
Червоного Прапора
державного університету
ім. І. І. Мечникова

РІК ВИДАННЯ
XXXVIII

№ 37 (1095)

8 ГРУДНЯ

1972 р.

Ціна 2 коп.

ВЧЕНА РАДА ПІДСУМОВУЄ

З великим напруженням працює колектив університету напередодні всенародного свята 50-річчя утворення СРСР. Факультети, кафедри, лабораторії, установи підбивають підсумки виконання соціалістичних зобов'язань, взятих на честь славного ювілею країни.

6 грудня відбулося засідання вченої ради університету, на якому йшла розмова про підсумки роботи й виконання зобов'язань колективом вузу. Зі станом справ у цьому питанні познайомив присутніх ректор ОДУ професор О. В. Богатський. Він відзначив, що в основному план заходів до ювілею успішно виконано.

Ректор проаналізував роботу всіх ланок вузу, відзначив недоліки, котрі слід викоринити якомога скоріше. Особливо приємно, що колектив успішно виконав підвищені зобов'язання з госпдоговірної тематики.

Проте на засіданні ректорату промовці й доповідачі відзначили, що успіх не може заспокоювати. Тому й виникла ділова розмова про шляхи дальшого поліпшення всіх ланок роботи. Зокрема, по діловому обговорили питання про підвищення якості лекцій, проведення семінарських занять на геолого-географічному факультеті.

На засіданні вченої ради виступили секретар парткому університету Л. Х. Калуст'ян, декан геофаку І. П. Зелінський, професор Г. В. Ткаченко, професор І. М. Гоголев, доцент Д. І. Богуненко, проректор по учбовій роботі Д. І. Поліщук.

Вчена рада заслухала також звіт науковців, котрі займали посаду старших наукових співробітників, про хід підготовки докторських дисертацій.

ВЕЛИКЕ СВЯТО НАУКИ

РЕПОРТАЖ
З ЮВІЛЕЙНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

Цифри 30 та 1, які символізували останній день останнього осіннього місяця і перший день зими, давно вже були енергійно підкреслені в блокнотах активістів студентського наукового товариства. Цих днів чекали з нетерпінням, бо вони мали дати відповідь на запитання, з чим прийшли учасники НСТ до великого свята нашої багатонаціональної Батьківщини — 50-річчя з дня її утворення.

Установку на конференцію було прийнято давно, і треба сказати, що студенти й викладачі університету з усією відповідальністю підійшли до її організації. Ректорат, партком, комітет комсомолу, Рада НСТ зробили все можливе, щоб успішно провести захід, котрий за правом займає одне з перших місць в житті університету. Було видано програму конференції, багато оголошень, розклеваних по всіх учбових корпусах, запрошували взяти участь у ній. Рада НСТ вжила активних заходів, щоб конференція пройшла на найвищому науковому й організаційному рівні. Забігаючи наперед, можна сказати, що цей грандіозний захід по праву зайняв почесне місце в історії студентського наукового товариства і всього університету.

Президія ювілейної студентської конференції.

Фото О. ЛЕВІТА.

ДЕНЬ ПЕРШИЙ

Повторюючи один з набридлих газетних штампів, скажемо одразу, що зал був переповнений. Одне це вже створювало атмосферу святковості, значущості, хвилювання. До ВАЗу прийшли студенти різних факультетів, викладачі, першокурсники, котрі бажали познайомитися з науковими роботами тих, хто взяв участь в цьому форумі молодості й наукової думки.

Галас нетерпіння замовкає, коли на сцену піднімається президія. З вступним словом звертається до присутніх ректор ОДУ професор О. В. Богатський:

— Сьогодні в університеті незвичайний день. Сьогодні починається ювілейна наукова студентська конференція, присвячена 50-річчю утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Ця незвичайність підкреслюється тим, що в ній беруть участь всі факультети і переважно наукові гуртки кафедр суспільних наук, котрі виносять на обговорення свою «наукову продукцію». Ми раді, що комсомольська громад-

ськість взяла активну участь у заході, присвяченому піввіковому ювілею утворення Союзу РСР.

Далі ректор коротко зупиняється на основних етапах боротьби за утворення СРСР і відзначає його міжнародне значення. На закінчення О. В. Богатський сказав:

— Ми зустрічаємо конференцію як свято, але свято без галасливості й парадності, як підведення підсумків, тверезий аналіз недоліків, як суто ділову нараду з думкою про майбутнє.

Ці слова ректора висловили принцип, котрий ліг в основу роботи конференції.

Оплесками зустрічають присутні звістку про те, що 37 наукових робіт студентів нашого університету відзначені грамотами на IV республіканському огляді-конкурсі на кращу студентську наукову роботу. А в цілому університет зайняв у конкурсі перше місце. Чудові результати — приклад для учасників конференції, джерело натхнення.

Конкретність і діловитість — ось що лежало в основі конфе-

ренції. Роботи, представлені на пленарне засідання, являли собою лаконічне і в той же час повне розкриття теми.

Ось приміром робота студента IV курсу історичного факультету Н. Мацкевича «КПРС — творець Союзу РСР» (науковий керівник — доцент О. Т. Альошкін). В досить короткому за часом повідомленні Н. Мацкевич зумів послідовно, на основі глибокого вивчення багатьох джерел розповісти про основні етапи боротьби за створення СРСР. Відчувається захопленість оратора темою і, якщо хочете, любовне ставлення до матеріалу дослідження, певні навички історика у вивченні питання.

Слід відзначити хороший підбір доповідей і вдалий порядок ознайомлення з ними. Кожна наступна доповідь чимось доповнювала попередню, розглядала тему в якомусь новому ракурсі. Так, зокрема, в роботі студентки IV курсу біофаку Р. Шатлової «Роль СРСР в утворенні й розвитку світової системи соціалізму» (науковий керівник доцент Л. А. Левченко) на ґрунті великого цифрового й фактичного матеріалу проводиться аналіз ролі СРСР та його славної Комуністичної партії в

боротьбі за утворення соціалістичного табору, підкреслюється значення нашої країни як оплоту й керівника боротьби за мир.

Слід відзначити повідомлення «Розквіт і взаємозбагачення культур усіх національностей та народностей — закономірність розвитку соціалізму» студента 5-го курсу історичного факультету В. Попкова, котре він підготував під керівництвом доцента І. Я. Матковської. Попков зумів не лише написати цікаву роботу, а й майстерно піднести її слухачам. Суворая манера поведінки на трибуні, не менш серйозне ставлення до власної мови, до розстановки логічних наголосів — ось що характерне для його виступу.

На жаль, цього часом бракувало попереднім доповідачам.

Своєрідним було повідомлення студентки Л. Булаєвої (5-й курс філологічного факультету) «Відображення перемоги національної ленінської політики в СРСР в художній літературі» (науковий керівник старший викладач М. М. Чистякова).

Обговорення доповідей перенесли на секційні засідання. На цьому порядку денний вичерпано. Проте учасників конференції чекав приємний сюрприз — лауреати республіканського фестивалю художньої самодіяльності дали невеличкий, але яскравий концерт, котрий з насолодою зустріли всі присутні.

ДЕНЬ ДРУГИЙ

Він почався з дилеми: куди піти? що вибрати з великої кількості повідомлень і доповідей, запропонованих одинадцятьма секціями НСТ?

Хотілося побувати всюди, якомога більше побачити на власні очі, відчутти дух конференції, зустрітися з її учасниками.

Лекції першої зміни ще не закінчилися, а історики вже засі-

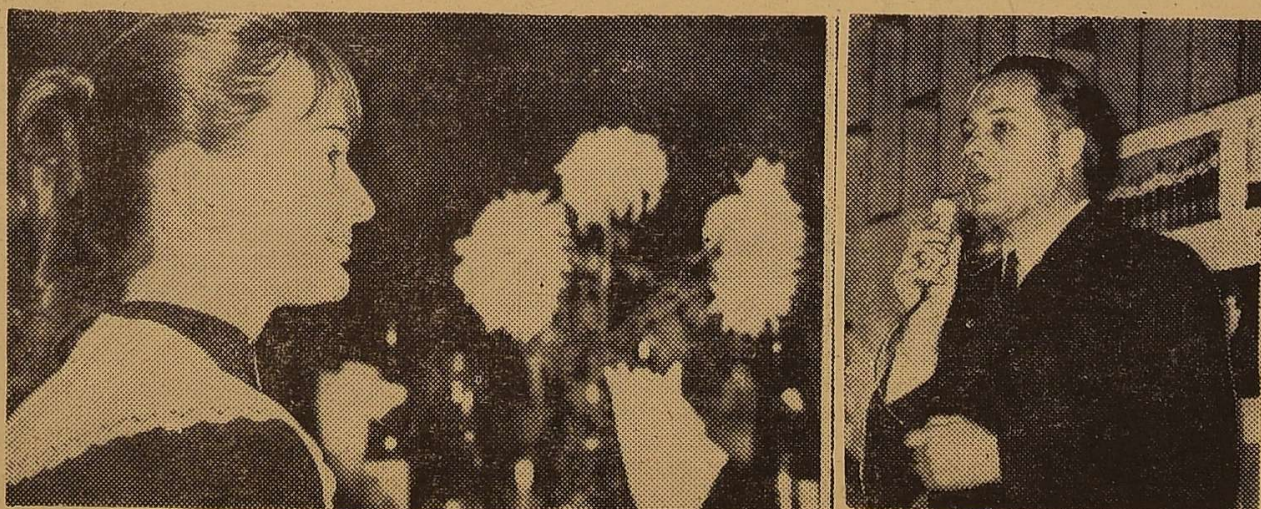
дають (вони вчаться в другу зміну).

Прошу студента О. Домбровського (5-й курс) поділитися враженнями:

— Конференція пройшла активно, аудиторія ледве вмістила всіх бажаних. Настрій всіх промовців чудовий. Досить зрілі роботи.

(Закінчення на 2-й стор.)

БРАВО, САМОДІЯЛЬНІСТЬ!

На «вогнику» учасників художньої самодіяльності. Справа — переможців вітає зам. секретаря парткому М. П. Краснянський. Зліва — ветеран хору і «Льонка» Л. Сторожук.

Завершився фестиваль самодіяльного мистецтва, присвячений 50-річчю утворення Союзу РСР.

Члени республіканського журі, до складу якого входили професори, народні артисти, викладачі консерваторії, заслужені діячі культури й мистецтва, дуже тепло відгукувались про народні таланти Одещини.

Серед кращих з кращих — а журі проглянуло 207 колективів, 3800 учасників — наші самодіяльні актори. Університет показав свій хор, танцювальний ансамбль, естрадний оркестр, вокалістів, читувачів, скрипалів та ансамбль «Льонка».

Журі відзначило 17 хороших колективів області. Наш хор — серед кращих. Про нього сказано:

— Програма насичена. Висока виконавська майстерність. Рівень

виконання наближається до професійного.

Добре виступив і ансамбль народного танцю ОДУ. Безперечний успіх. Найвища оцінка!

Ансамбль «Льонка» здобував свою перемогу у змаганні з кращими ансамблями області. Можете уявити, як було нелегко. Але наші філологи не розгубилися. Голоси звучали натхненно. Линула в зал чудова українська пісня.

А напередодні свята — Дня Конституції переможці, лауреати конкурсу, учасники «змагань» зібраних на «вогник». Самодіяльних артистів щиро привітали проректор по учбовій роботі Д. І. Поліщук, заступник секретаря парткому М. П. Краснянський, заступник голови профкому М. Ф. Будіянський, секретар комітету ЛКСМУ України Володимир Матковський.

Фото К. РОГОЖКІНА.

ВЕЛИКЕ СВЯТО НАУКИ

ВИСТУПАЮТЬ

УЧАСНИКИ

КОНФЕРЕНЦІЇ

Студентка четвертого курсу філологічного факультету Л. Булаєва:

Вважаю доцільним зробити так...

Студентка четвертого курсу біологічного факультету Р. Шаталова:

— Наші спостереження наводять на думку...

П'ятикурсник історичного факультету Василь Попков:

— Розквіт і взаємозбагачення культур всіх націй і народностей — закономірність розвитку соціалізму.

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Та й обговорення пройшло жваво... Я виступив з повідомленням «Проблеми, пов'язані з діяльністю видатного радянського дипломата Д. З. Мануїльського». Займався темою з першого курсу. Невдараково виступав з повідомленнями на наукових гуртках, мої розробки лежали в основі доповіді «Дипломатична співдружність РРФСР і УРСР в 1920—1922 рр.», яку я підготував під керівництвом мого незмінного вчителя доцента С. М. Ковбасюка.

Засідання пройшло добре. Єдине, що мене насторожує, це те, що всі виступаючі — студенти 5-го курсу, які добре зарекомендували себе в науковій роботі. А де ж студенти молодших курсів, їхня майбутня зміна?

Філологи не змогли винести всі доповіді на одне засідання, і тому на факультеті працювало дві секції — лінгвістична й літературознавча. Та й у них порядок денний був дуже насиченим.

В 12-й аудиторії зібралися любителі й знавці мови. З трибуни лунає заклик продовжувати славні традиції наукової роботи студентів, що склалася протягом десятиріч. Про славу історію наукової студентської роботи на факультеті розповідає активна учасниця гуртків Л. Зеленко. Доповідь «Студентські наукові роботи філологічного факультету ОДУ з російського мовознавства за роки Радянської влади» написана на базі великого і різноманітного матеріалу, зібраного студентками V курсу Т. Дроздовою та Л. Зеленко.

Звертаючись до першокурсників, Л. Зеленко натхненно говорить про необхідність з першого дня заглибитися в наукову роботу, тому що «сама участь в НСТ вчить ораторського мистецтва,

вміння захищати свої аргументи, регулярно проводити науковий пошук».

Поверхом вище зібралися літературознавці. Аудиторія, що вміщувала 70—80 чоловік, на цей раз вмістила вдвічі більше. Треба відзначити велику заслугу факультетської ради НСТ, деканату й партбюро, котрі зуміли широко ознайомити студентів з програмою конференції.

На порядку денному засідання сім повідомлень, і кожне являє собою цікаве дослідження, своєрідний розгляд проблеми. Особливо хочеться відзначити виступ студентки IV курсу Л. Мекекечко «Образ Леніна в найновішій літературі народів СРСР» (керівник доцент І. І. Цукерман) і студента III курсу українського відділу В. Козюри «Національний характер військових романів О. Гончара та їхнє інтернаціональне значення» (керівник Н. М. Шляхова), які з інтересом були заслухані і викликали багато запитань у присутніх.

Сонце раптом прорвало хмари і ясно засвітило. Коротку відстань між філфаком і хімічним корпусом подолав непомітно. І ось я вже на порозі старої будови, де розмістилися дві величезні аудиторії — велика фізична і велика хімічна.

Відчиняю двері великої фізичної. Величезне пухляке приміщення: а посеред нього в президії кілька людей. Одиноких, як потерпіли корабельну аварію. Я сів поруч з єдиним слухачем і з надією спитав: чи не помилюся я адресою. Однак хлопець в зеленому светрі вміє розв'язувати сумніви. Це дійсно була конференція фізиків. Я думав, що трохи запізнився, а виявилось, що прийшов в самий час. Декан фізфаку «урочисто» оголосив, що конференцію перенесено через відсутність

аудиторії. Без сумніву, цей безпрецедентний випадок має стати в центрі уваги партійної і комсомольської організацій фізичного факультету.

Я перейшов через вестибюль і якомога тихше розчинив двері великої хімічної. На мене з докором подивилася дівчина, котрій я, напевне, заважав слухати. Сідаю на останню лаву. Щойно закінчилась перша доповідь і Наташа Савинкіна відповідала на запитання досить численної аудиторії. Моїми сусідками були дві дівчини. Доповідь їм сподобалася. Сподобалася й та урочиста обстановка, котра панує на секції хіміків. Розговорилися. Галя Асанюк і Таня Галяміна, а саме так звали дівчат, виявилися першокурсницями. Вони розповіли, що захоплюються органічною хімією, що Галя вже вступила до наукового гуртка і Таня теж збирається. Прийшли вони послуhati виступи своїх старших колег, скласти враження про їх роботи, повчитися ораторської майстерності.

— Засідання щойно закінчилося, — відповів мені голос на другому кінці проходу в деканаті біологічного факультету.

Зі мною говорила доцент П. І. Дмитрашко, котра з охотою поділилася враженнями про конференцію:

— Такого інтересу до виступів як сьогодні давно не пам'ятаю, 28-а аудиторія була заповнена вщент. Доповіді були виконані на однаковому високому рівні. Особисто мені сподобалася доповідь студента IV курсу Гнуєн Ван Тієна «Вивчення мутаційної дії деяких гербіцидів на ячмін» (науковий керівник доцент Т. Ф. Бланковська). Студент виступив коротко, виклавши методику свого дослідження і ознайомивши з висновками. Незабаром студент з

ДРВ обіцяв познайомити нас з подальшими результатами своєї роботи.

Математики були дуже захоплені тим, що розповідав П. Севальд — третьокурсник з НДР. Невеличка аудиторія в 20—25 чоловік поглинула у вивчення цифр і знаків. Ясно було, що кореспондент «ЗНК» цікавить їх не більше, ніж крейда в руках доповідача.

Доцент А. В. Веселаго добровільно погодилася бути нашим спецкором на засіданні факультету романо-германської філології. Ось коротко її враження.

— Мені дуже сподобалися доповіді. Аудиторія сприймала їх зацікавлено. Жваво пройшло обговорення. З усього видно, що на факультеті довго готувалися до цього дня і провели його добре.

Засідання гуртка психології. Маленький дружній колектив. На загальну думку, найбільш приємне враження справили доповіді «50 років психології СРСР» І. Васильєвої, студентки II курсу філологічного факультету, (науковий керівник професор Д. Г. Елькін) і «Розвиток психології в Грузинській РСР» студентів II філфаку І. Кобелеєвої і С. Білоконя (науковий керівник доцент Т. М. Козіна).

На цьому закінчилась моя маленька подорож по секційних засіданнях.

Прийшов час зробити висновки. Без сумніву, в аналізі роботи рада НСТ, комітет комсомолу неодноразово ще повертатимуться до конференції. Але вже зараз можна сказати, що пройшла вона загально добре, на високому науковому й організаційному рівні, стала великим оглядом наукових резервів.

О. ТОЛСТИХ,
студент третього курсу
філологічного факультету.

У залі засідання пленуму гуртків суспільних наук.
Фото до репортажу конференції О. ЛЕВІТА.

РОЗВ'ЯЖИ НАМ, ІЛЛЮШО, ЗАДАЧКУ

Три роки тому я вже писала про Іллю. Стаття в обласній молодіжній газеті називалася «Відмінник. А крім того...». Саме тоді наказом Міністра освіти СРСР учня 3-ї одеської школи Іллю Матвійовича Спітковського, одного з небагатьох, було звільнено від екзаменів на атестат зрілості, бо знання Спітковського сумнівів не викликали. Наказом міністра йому було вручено золоту медаль.

Учився він на самі п'ятірки. П'ятірки на уроках і в чверті, з першого по десятій клас. І жодної оцінки нижчої п'ятірки. Висловлюючись банально, не було дня, щоб він прийшов до школи, не вивчивши уроку.

Бував, відмінника не дуже люблять, тримається він осторонь, на всіх дивиться згорненим. Але в даному випадку чарівність знань відкрито і весь час говорить сама за себе. Знання постійно в дії.

Спітковський — студент першого курсу фізичного факультету ОДУ. Однак відчуває, що тягне його більше до математики, теоретичної математики. Ілля просить дозволу скласти іспити за перший курс механіко-математичного. І складає за два факультети. На самі п'ятірки. На другому курсі йому дозволяють навчатись за

індивідуальним планом.

Що це означає? На другому курсі він складає кілька іспитів за II півріччя третього курсу. Веде свою наукову тему. Виступає з доповіддю на науковій студентській конференції в нашому університеті. А ось я бачу в нього грамоту «за кращу доповідь на дев'ятнадцятій науковій студентській конференції в Київському університеті». Професор Георгій Семенович Литвинчук, науковий керівник Ілли, пропонує роботу до друку. Ордена Леніна математичний інститут імені В. А. Стеклова запрошує І. М. Спітковського зробити доповідь на семінарі лабораторних алгебраїчних методів на тему «Про унітарне та I-унітарне розширення матриць» в другій половині жовтня цього року. Ілля їздив до Ленінграда, цілий час виступав, його слухали.

І при всьому цьому завжди можна звернутись до нього:

— Допоможи розв'язати задачу...

Так було і в школі і в університеті зараз.

Відмінник. А крім того... Крім того, завуч з математики в заочній фізико-математичній школі. Сотні задач, віддрукованих на ротапринті. Листи. Перевірка розв'язань. Рецензії. Відповіді на лис-

ти такого типу: «Дуже прошу Вас, відчисліть мене, бо я відчуваю, що в мене нема здібностей. Прошу пробачення, що забрав у Вас час». Валентина Василівна, мама Іллюші, хімік за фахом, стала в нього секретаркою: заклеювала конверти, надписувала адреси, наліплювала марки. Робота як в солідному закладі — 160 листів в усі райони Одещини. Великомихайлівський, Болградський, Ананьївський... Гори відповідей приносили Ілля додому.

Відмінник. А крім того... Член факультетської ради НСТ, відповідальний за роботу математичних гуртків. Учасник студентського семінару з топології. Старший викладач в Юнацькій математичній школі при ОДУ. Лекції Спітковського слухають 33 юних вундеркінди.

До цього додамо. Диплом першого ступеня за перемогу в республіканському конкурсі студентських наукових робіт Ілля Спітковський одержав не за математику. Разом з другом Сергієм Горяїстовим вони поринули в архівні документи, пов'язані з історією перших комсомольських організацій на Одещині.

І знов — п'ятірка...

К. ЧЕЧКІНА.

ТРАДИЦІЮ СЛІД ВІДРОДИТИ

Ми — співавтори. А це значить, що всі перешкоди зі прибиранням матеріалу, радіощі творчості і, звичайно, тема — одні на двох.

Документів ніяких. Ну що архіви, коли в аудиторіях ми зустрічаємо наших колишніх студентів: Ю. Ф. Касіма, С. П. Бевзенка, В. П. Дроздовського, Н. В. Косек та інших.

Шляхи в науку. Які вони? Скільки добрих порад і побажань нам, сьогоднішнім студентам, почули ми.

Спочатку були тільки ЗАСМУЧЕННЯ

Здавалось, що може бути простіше? Адже в нашому розпорядженні багаторічні звіти в архіві університету! А якщо їх немає? І ми заметушилися. З архіву — в наукову бібліотеку, з наукового сектора ОДУ — в комітет комсомолу. Потім почалась «погоня» за колишніми керівниками факультетського НСТ. А результати все так само дорівнювали нулю. Остання надія — редакція «ЗНК». Перед нами підшивки поживчих газет.

РАДОЩІ

І ось серед звітів про конференції нам потрапляє стаття «Перші філологи». Стає нашим: забули найважливіше — наших викладачів. І ми обираємо інший шлях —

ІНТЕРВ'Ю

Перше — з Миколою Володимировичем ПАВЛЮКОМ. Ми навіть забуваємо про те, що це інтерв'ю з завідуючим кафедрою російської мови.

— До революції існувала своєрідна підготовка до наукової діяльності — два роки заточення в монастирі на горі Афон серед куп літописів, — жартує Микола Володимирович.

Заходить розмова про друкування студентських робіт. Талановиті студентські роботи є вкладом в науку і не повинні залишатись невідомими. Адже часто наші студенти звертаються до мало-розроблених тем. А іноді обирають зовсім не вивчені питання, що лежать поза увагою кафедр. Так, в «Збірнику наукових студентських робіт» за 1960 рік було вміщено дослідження В. Т. Скаренка — єдиного спеціаліста в галузі акцентології на Україні.

Ю. Ф. КАСІМ згадує про те, з яким трудом А. А. Москаленко добився фінансування експедиції по збиранню матеріалів для діалектологічного атласа української мови. Але дослідницький ентузіазм студентів не згасав: пройдені пішки Біляївський і Роздільнянський райони, оброблено величезну кількість зібраного матеріалу, але головним, напевне, було те, що вони навчилися серйозно, дослідницьки підходити до науки.

А. А. МОСКАЛЕНКО:

— Матеріали, зібрані студентами, були використані в моїй хрестоматії з діалектології, а також ввійшли в 6-й том діалектологічного атласа української мови.

Через всі інтерв'ю проходила думка: необхідно відродити традицію друкування студентських збірників. Знайомство з друкованими роботами студентів минулих років підтверджує справедливість цієї думки. Для кожного, хто займається науковою діяльністю, важливо відчувати користь своєї роботи. Можливо, що ці дослідження для майбутніх поколінь студентів стануть джерелом інтересних ідей, інтересом до творчості.

Л. ЗЕЛЕНКО, Т. ДРОЗДОВА,
студентки філфаку.

ІНФОРМАЦІЙНЕ НАВАНТАЖЕННЯ СЛОВА

Нещодавно на кафедру психології надійшла бандероль з Центру вивчення умовних рефлексів (США). В ній — відбитки статей, присвячених найбільш цікавим роботам, що виконані радянськими дослідниками в руслі павловських ідей.

Серед інших робіт автор огляду велику увагу приділяє серії експериментальних досліджень, виконаних на кафедрі психології нашого університету професором Д. Г. Елькіним.

Американські оглядачі називають результати цих досліджень приголомшливими, такими, що вносять істотний вклад в скарбницю психологічної науки.

За що така оцінка?

Д. Г. Елькін провів дослідження механізмів і закономірностей формування умовного рефлексу на такий своєрідний специфічно людський подразник, яким є слово, і не просто слово, а ціле речення — складну одиницю мовного спілкування. Виявилось, що умовний рефлекс за традиційною павловською методикою (трохи зміненою стосовно до умов досліду і у відповідності з завданням, яке стояло перед ученим) можна виховувати й на такий складний подразник, яким є речення.

Експериментатор домагався такого положення, що піддослідний відсмикував руку в порядку умовного рефлексу, не чекаючи удару електричним струмом, котрий правив за підкріплення, — у відповідь на сигнал, яким було для нього речення.

Дослідник переконався в тому, що не всі слова в реченні мають однакове значення для людини, тобто вони несуть різну інформацію для піддослідного. Найбільш місткі слова в реченні «з місяця» викликають ту саму реакцію, котра була вихована на ціле речення. А для того, щоб викликати ту саму реакцію на будь-яке інше слово з речення, потрібна ще додаткова кількість підкріплення, дослідів. Ця кількість тим більша, чим менше інформаційне навантаження в реченні несе слово. Приміром, у реченні «Студент витримав екзамен» основне навантаження для піддослідного несе слово «витримав», інші слова відіграють другорядну роль. Така диференціація слів у реченні для піддослідного формується в онтогенезі. Для дитини в реченні найбільш значущим є перше слово, незалежно від того, що воно означає.

Достойства цієї серії дослідів — простота методики, переконаність висновків. Роботи кафедри психології істотно збагачують відомості, нагромаджені у вітчизняній науці в галузі психології сприйняття мови, розуміння її, котрі в наш час є досить актуальними.

Т. КОЗИНА,
доцент кафедри психології.

РОЗВИТОК МОВ СОЦІАЛІСТИЧНИХ НАЦІЙ

(Продовження. Початок у номері за 24 листопада ц. р.)

Зміни в лексичній системі потягли за собою зміни в інших системах мов соціалістичних націй. Так, при утворенні нових слів виявилось, що старі словотворчі засоби є вже недостатні. І в мовах соціалістичних націй з'явився і поширився новий спосіб утворення неологізмів — аббревіація і новий структурний тип слів — аббревіатури. Аббревіатури в першу чергу утворювалися й поширювалися в літературній мові, а через неї вже поширювалися і в усній національній мові.

З появою і поширенням аббревіатур у мовах соціалістичних націй збільшилась кількість невідмінованих слів, як наприклад, ТАРС (телеграфне агентство Радянського Союзу), УРСР, МТС, ОДУ, ВАК (Вища атестаційна комісія) тощо. А поява й поширення невідмінованих слів, зокрема, в російській, українській та білоруській мовах, почала руйнувати флективну систему цих мов і закладати основу для розвитку аналітичної мовної системи, в якій зв'язок між словами реалізується не за допомогою флексій, а за допомогою тільки приєдників. Наприклад: Прибули в МТС; Одержав листа з ОДУ. Поява аббревіатур потягла за собою в деяких із них зміни категорій роду. Так, наприклад, ми говоримо й пишемо — «ТАРС уповноважений заявити...», а не «ТАРС уповноважене заявити...»; «ВАК затвердив...», а не «ВАК затвердила...».

В українській мові поява аббревіатур сприяла поширенню в родовому відмінку однини іменників чоловічого роду флексії — у(ю): Місцевком — Місцевкому; Наркомос — Наркомосу; Райсобез — Райсобезу тощо.

Далеко ширше в мовах соціалістичних націй почали утворюватися нові слова шляхом словоскладання, як наприклад, п'ятирічка, червоноармієць, піонерзагіг, радіомовлення, відеозапис, місяцьехід, турбопоїзд тощо. А склад-

не слово у порівнянні з простим є вищий ступінь абстракції, бо в ньому два поняття зливаються в одне.

Але зміни в граматичній системі літературної мови кожної соціалістичної нації відбуваються і не тільки в зв'язку з поповненням і оновленням її лексичної системи. Після Жовтня в зв'язку з практичною реалізацією ленинської національної політики літературні мови соціалістичних націй помітно стилістично диференціювалися. Так, наприклад, тільки після Жовтня в українській літературній мові по суті сформувалися й розвинулися стилі наукової, газетної мови та ділового письма. Після Жовтня удосконалилися й інші стилі української літературної мови, а стилістична диференціація літературних мов помітно вплинула передусім на удосконалення синтаксичної системи. Так, наприклад, в усіх літературних мовах почали ширше вживатися різного типу складнопідрядні речення, речення з дієприкметниковими та дієприслівниковими зворотами, номінативні речення. Отже, в морфологічній та синтаксичній системах літературних мов соціалістичних націй сталися, хоча й не істотні, проте помітні зміни.

Найменше змін сталося в фонетичній системі літературної мови соціалістичних націй. Проте не треба забувати, що соціалістична нація має й усну національну мову з її відгалуженнями, діалектами та говорами. У фонетичній системі усної національної мови кожної соціалістичної нації під впливом норм фонетичної системи літературної мови вже відбулися помітні зміни. Так, наприклад, у говорах української мови помітно скоротилася дифтонгічна вимова старого «О» в новозакритому складі типу *куонь, куень, куйнь* тощо. Молоде покоління говорить тепер *кюн, куен, куйн*. Так само молоде покоління тепер переважно говорить *дерев'яний, здоров'я, форма, ферма*, а не *деревляний,*

здоровля, хверма, хворма.

Взагалі уніфікація, наближення фонетичної системи усної національної мови до фонетичної системи національної літературної мови — основна тенденція, яка спостерігається не тільки в українській, а й в усіх мовах соціалістичних націй. До речі, тенденція до уніфікації, зближення норм національної усної мови з нормами національної літературної мови властива і граматичній та лексичній системам мов усіх соціалістичних націй.

Отож, фонетико-граматична система мов соціалістичних націй хоча й істотно не відрізняється від фонетико-граматичної системи мов буржуазних націй, проте вона і не тотожна.

Одночасно з процесом формування, дальшого розвитку й розквіту соціалістичних націй та їх мов відбувся й процес їх зближення. У цьому процесі «за роки будівництва соціалізму й комунізму в СРСР виникла нова історична спільність людей — радянський народ. Він сформувався, — твердиться в постанові ЦК КПРС про підготовку до 50-річчя утворення СРСР, — на базі суспільної власності на засоби виробництва, єдності економічного, соціально-політичного і культурного життя, марксистсько-ленинської ідеології, інтересів і комуністичних ідеалів робітничого класу».

Утворення радянського народу як нової історичної спільності людей не припиняє дальшого розвитку й розквіту соціалістичних націй і не означає злиття націй та їх мов. Процес злиття націй та їх мов становитиме вже якісно новий етап стирання національних відмінностей, який настане в період утворення комуністичних націй, які в порівнянні з націями соціалістичними будуть уже характеризуватись повною соціальною однорідністю, комуністичною рівністю, повною інтернаціональною єдністю і вищим ступенем економічної, політичної і духовної спільності. Отож, утворення ра-

дянського народу як нової історичної спільності людей є передусім результатом послідовної реалізації в нашій країні ленинської національної політики, результатом тільки дальшого зближення соціалістичних націй. У результаті цього процесу для соціалістичних націй нашої країни мовою міжнародного спілкування стала мова провідної соціалістичної нації — мова російська, яка забезпечує зв'язок між окремими республіками та виступає засобом контактування різних націй і народностей у межах республік. Це сталося тому, що в радянську епоху російська мова увірвала в себе чимало елементів із мов інших соціалістичних націй і водночас стала основним джерелом збагачення мов братніх соціалістичних націй. У зв'язку з цим в умовах соціалістичних націй СРСР протягом повожтневої епохи сформувався спільний інтернаціональний лексичний фонд у всіх шарах лексики. Так, до спільного лексичного фонду належать такі нові слова, вживані у мові кожної соціалістичної нації в одному й тому ж значенні:

а) із суспільно-політичної лексики — ленинець, комсомолец, молодогвардієць, побратим, партробота, радіомовлення, стінгазета, марксизм-ленінізм;

б) із виробничої лексики — колгосп, радгосп, бригада, трудовень, електроплуг, тракторист, багатоверстатник, ракетник, п'ятисотенник, п'ятирічка;

в) із побутової лексики — холодильник, пылесос, радіоприймач, телевизор, світер, міні-юбка, бюро добрих послуг тощо.

Утворення нового спільного інтернаціонального лексичного фонду є, мабуть, одним з найбільших досягнень у розвитку мов соціалістичних націй і народностей нашої країни. Це є один з перших кроків на довготривалому шляху процесу злиття національних мов в єдину майбутню мову.

А. МОСКАЛЕНКО,
доцент.

„ТРОЇСТІ МУЗИКИ“

Зал Палацу культури залізничників, де проходив заключний тур республіканського фестивалю танцювальних самодіяльних колективів, був переповнений.

Атмосфера свята відчувалася в усьому. Ніби всі п'ятнадцять союзних республік зібралися під склепінням Палацу — такий хоровад яскравих національних костюмів кружляв на сходах і в фойє.

На сцені змінюють один одного танцювальні колективи заводів, колгоспів, вузів, технікумів.

Але успіх фестивалю був пов'язаний не тільки із зростом масовістю й широчиною географії обраних танців. Жюри дало найви-

щу оцінку колективам, які не йшли утворюваними стежками, тим, у кого виявилось більше фантазії, творчої винахідливості.

Безперечний успіх танцювального колективу університету. Російський народний танець «Прогоулянка і перепляс». Цікаво зауважено! Особливо та його частина, яка називалася «Прогоулянка».

Справа ось у чому. Обновився склад танцюристів — колектив зовсім молодий, 90 процентів серед його учасників — першокурсники. Особливо «розтанцювати» не встигли. Ось чому такою потрібно виявилася хореографічна, сценічна вигадка керівни-

ка колективу балетмейстера Леоніда Івановича Гудіна.

З точки зору хореографії танці, задумані ним, не були досить складними. То були скоріше жанрові танці, які треба зіграти. Звідси — шукання образу, костюм, грим, деталі поведінки, міміка.

«Ходить цап по городі» — весела яскрава сценка, сповнена гумору й дотепності.

А ось чудовий квіртет — «Троїсті музики» — філолог Людмила Шмигановська, історик Володимир Терещенко, геолог Сашко Донець, Йосип Мерковий, випускник нашого університету.

Леонід Іванович перевів на мову пантоміми й танцю українську народну байку про ансамбль сільських музик. Вийшов несподі-

ваний і дуже видовищний танець. Справжнє свято. Щирі тривалі оплески всього залу.

Так, то був успіх. І успіх безперечний. Його завювали ветерани ансамблю і зовсім молоді учасники. І не випадково жюри конкурсу, яке мало зберігати сувору мовчанку, так часто аплодувало.

Вікова історія троїстих музик... Сюжетна картинка запам'ятовується, бо ми бачимо за нею історію народу — з його талановитою працею, з його мальовничим побутом, з невичерпним прагненням до художнього осмислення кожного свого кроку.

Фото К. ЧЕЧКИНОЇ.

В ГОСТЯХ У КОЛГОСПНИКІВ

Нещодавно у відповідності з соціалістичними зобов'язаннями біологічного факультету до 50-річчя утворення СРСР було проведено в Овідіопольському районі День науки.

Група викладачів в складі професорів — Г. В. Ткаченка, С. Б. Грінбарта, І. І. Погребняка, Р. О. Файтельберга, доцентів — В. Т. Ковалю, П. І. Дмитрашко, Д. С. Черевкової прочитала 8 лекцій в Овідіопольському районі з теми: «Біологія на допомогу сільському господарству», «Успіхи радянської біологічної науки».

В райцентрі — Овідіополі в

різних аудиторіях (слухачі СПТУ, викладачі та учні старших класів середньої школи та ін.) були прочитані такі лекції: «Нове в науці про фотосинтез і живлення рослин» (професор Г. В. Ткаченко), «Досягнення радянської біологічної науки у вивченні життя морів і питання охорони їх природи» (професор С. Б. Грінбарт), «Сучасні успіхи фізіологічної науки» (професор Р. О. Файтельберг), «Сучасні дані про походження життя на землі» (доцент В. Т. Коваль).

Учасники лекторської групи, професор І. І. Погребняк, доцен-

ти П. І. Дмитрашко та Д. С. Черевкова із райцентра поїхали в колгосп району, де прочитали лекції з сільськогосподарської тематики.

Професор І. І. Погребняк в селі Великодолинському читав колгоспникам і вчителям лекцію «Про захворювання плодових рослин і заходи боротьби та захисту». Доцент П. І. Дмитрашко в колгоспі ім. 50-річчя Жовтня прочитала колгоспникам, вчителям та учням дві лекції: «Схорона природа та завдання біологічної науки» і «Сіда — нова кормова рослина». Доцент Д. С. Че-

ревкова в колгоспі «Україна» провела бесіду на тему «Паразити рослин і боротьба з ними».

Лекції супроводжувались демонстраціями наочних посібників. Слухачі задавали доповідачам численні запитання.

Всім лекторам була висловлена шира подяка від імені райкому партії, районного відділення товариства «Знання», колгоспників, вчителів та учнів шкіл.

Г. ГРІНБАРТ,
професор, голова
первинної організації
товариства «Знання».

РІЧНЕ ЗАВДАННЯ ВИКОНАНО

Колектив учбово-експериментальних майстерень, вступаючи в соціалістичне змагання на честь 50-річчя утворення СРСР, зобов'язався план випуску валової продукції в оптово-відпускних цінах 1972 року виконати до 5 грудня ц. р.

Завдання по зростанню продуктивності праці мало бути перевиконане на 1—1,5 процента, собівартість продукції, що випускалась, — знизилась не менше, ніж на 1,2 процента.

Всі ці зобов'язання колектив майстерень з честю виконав.

На 5 грудня майстерні виготовили учбового і лабораторного обладнання і лабораторно-аудиторних меблів та інших столярних виробів на 180 тисяч карбованців.

Робітниками майстерень освоєно виробництво нових видів продукції — навчаючих машин, ре-

монт електронних приладів та ін. Ці та інші успіхи досягнуто завдяки сумлінній праці більшості робітників і службовців майстерень. Найкращих успіхів у виконанні соціалістичних зобов'язань домоглися слюсар-механік І. Леонов, токарі Л. Лук'янов, Л. Салешко, слюсар К. Багринцев, столяр А. Шакин, радіомонтажники М. Дорошков, Е. Луценко та ін.

Називаючи цифри та прізвища передовиків виробництва, переконуєшся в тому, що є в майстернях на кого рівнятися, є в кого запозичити передовий досвід, є в кого вчитися.

Робітники і службовці, підбиваючи підсумки виконання соціалістичних зобов'язань, зобов'язались до кінця року додатково виготовити та реалізувати продукції на 5 тисяч карбованців.

І. БУХОНІН,
секретар парторганізації УЕМ.

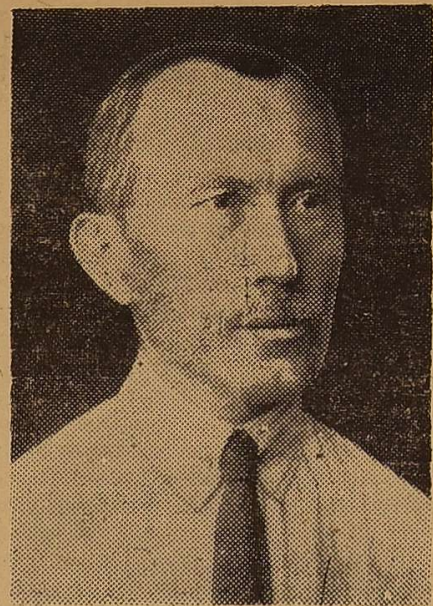
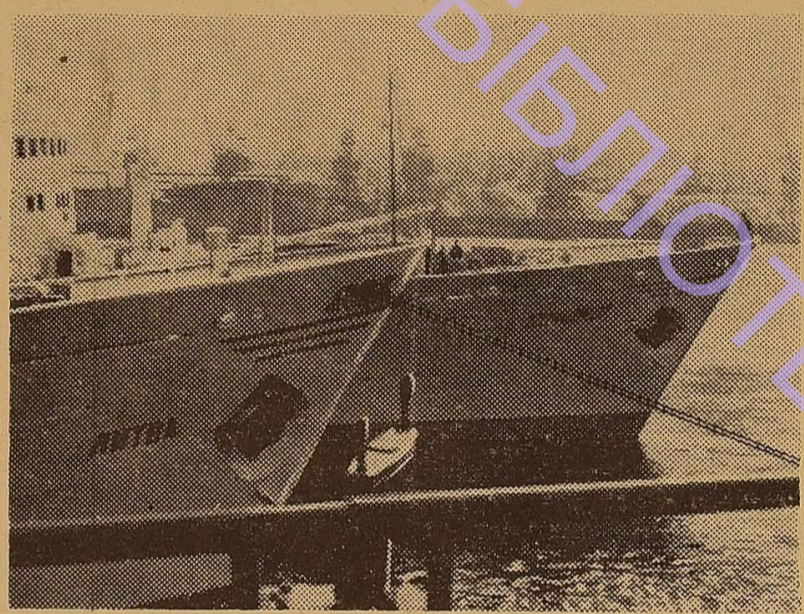

Біля причалу Одеського морвокзалу зустрілися «Литва» та «Аджарія».

Фото К. ЧЕЧКІНОЇ.

Осінній етюд.

Фото О. ЛЕВІТА.

ПИСЬМЕННИК — ГРАМАДЯНИН

рівнюють подвигу, що увійшов у історію дружби українського і російського народів.

В 1916 р. Капельгородський написав повість «Аш хаду» — високохудожній і поетичний твір, в якому втілені люди, природа, творчість та мова багатьох племен кавказького краю. Загалом ця повість заслуговує на певне місце в художній українській літературі як один з кращих творів радянського письменника на тему, що вийшла за рамки національної літератури, і присвячена проблемам, зв'язаним з іншими народностями і вирішеним в інтернаціональному дусі.

В творах 20—30-х років П. Капельгородський зумів показати головну силу революції — трудовий народ, його прагнення до нового, справедливого життя.

Тема громадянської війни знайшла своє відображення в повісті «Непорозуміння» (1928), оповіданнях «Червоноармієць Кучеренко» та «Дід Явтух» і особливо в романі-хроніці «Шурган» (1930).

Змалювавши надхливе становище трудящих, над якими знущались буржуазно-націоналістичні банди, письменник прославив мужність, стійкість і героїзм народу в боротьбі за встановлення Радянської влади на Україні під керівництвом Комуністичної партії.

І хоч Капельгородський не був вільний від деякого схематизму, натуралістичних дрібниць у зображенні подій, його правдива оповідь, багата фактами і думками, говорить про художню майстерність письменника.

Заслужуючи уваги є те, що письменник розширює «географічні» рамки своєї творчості і у викладі матеріалу дотримується тільки історичного факту з епізодів громадянської війни, заявляючи, що героїчний час породив таку дійсність, яка стократ сильніша художньої вигадки.

Таким твором стає роман-хроніка «Шурган». Це один із перших романів на стику 20—30-х років, який з позицій сучасного літературознавства називають історико-революційним. Роман підсумував прямування української історико-революційної прози за перше повоєнне п'ятнадцятиріччя і утверджував народження роману-хроніки, побудованого на

реальних фактах громадянської війни.

Критика відзначала, що з появою цього твору з'являється та риса українського роману, що особливо стане помітною у наступне десятиріччя — це показ революційних зрушень не тільки на Україні, а й поза її межами...

Автор «Шургану» в основу свого твору поклав справжні події й факти, які охоплюють час від Жовтневої революції 1917 року до лютого 1919 року, коли в астраханських степах героїчно билися й загинули частини II Північнокавказької Червоної Армії.

П. Капельгородський узагальнює й типізує все те, що було властиве тій історичній добі.

За допомогою хронічно-історичних оглядів, як одного з прийомів епізодичного розповіді, письменник одним поглядом охопив важливі події, що відбулися на всьому Південному фронті.

Надаючи великого значення «правді факту», Капельгородський доводить, що боротьба багатотисячної армії, її героїзм, її беззавітна відданість соціалістичним ідеалам — це подих нового, незвичайного, це дітище Жовтневої соціалістичної революції. Факт існування могутньої сили — армії, що виявила фізичну, моральну та ідейну живучість у смертельній битві з класовим ворогом, викликає у письменника бажання возвеличити цю народну силу, прославити її в історію.

Безсмертні слова М. Горького «Безумство храбрых поем мы песни» логічно вписалися в потік ідейних роздумів письменника про героїчну боротьбу народу, і вони стають епіграфом до твору «Шурган». В ньому сконденсований основний задум автора — возвеличити народ, який, піднявшись на боротьбу, висунув сотні і тисячі героїв, прославлених і рядових, відомих і невідомих історії.

І письменник зумів створити оригінальний і глибокореалістичний твір про народ, твір-реквієм безіменним воїнам, що зберегли до останньої хвилини вірність революції і віддали життя за соціалістичне майбутнє.

М. ДОБРОГОРСЬКИЙ,
старший викладач кафедри української літератури.

„БІГТИ НЕ ШВИДШЕ, НІЖ ДУМАЄШ“

Спорт — це секунди, метри. Перемога або поразка, лаври або терновий вінок. Срінтування — це теж секунди. Секунди на те, щоб думати, шукати, і знову думати. Орієнтування як спорт — теж віддача, але не така, як на стадіоні, тут спортсмен повинен завжди бути розумним.

...Місце тренувань — вкрай заповнений золотом осінній ліс, чи весняний — яскравозелений, наповнений життям та сонцем, літній — насторожено-спокійний і зимовий — іноді темний, іншого разу — білосніжний.

Ті і карта. Ще ліс, удавано-байдужий, який багато чому навчить тебе на цій трасі. Ти відхилешся від емоцій лісу, зливаєшся з ним... і починається рівномірний біг секунд. Але це ще не все. В орієнтуванні ще діє принцип: «Бігти не швидше, ніж думає голова».

Орієнтувальнику не потрібне ревіння трибун. Мовчазна краса лісу — краща нагорода спортсменам-орієнтувальникам. Це прекрасно знаємо ми, ті, хто займається спортивним орієнтуванням. Так було і на останніх міжвузівських змаганнях міста. Спо-

чатку була складна траса: контрольні пункти, неймовірна швидкість по пересічній місцевості осіннього, але дуже красивого лісу.

Один за одним втомлені, але щасливі, юнаки повертались в табір.

А там — палатки і гречка, яка набридла всім. Невпевненість ні в якому разі не впливала на настрій. І знову пісні разом з димом летять над притихлим лісом. З траси приходять останні спортсмени.

Тільки потім, уже в місті, ми довідалися, що зайняли, як і в минулому році, друге місце. На першому — Політехнічний інститут.

Потрібні тренування, потрібні кручі стадіону, потрібен біг швидше секунд, потрібен цей привітний сповнений повсякденно-буденної краси ліс. І тільки тоді може прийти вища нагорода — перемога.

Т. РОЩІНА,
В. ЛОПОТАН,
студенти
геолого-географічного факультету.

СПАРТАКІАДА ВУЗІВ МІСТА

Протягом місяця в спортивних залах нашого міста проводилися першість вузів міста з волейболу та баскетболу. В цих змаганнях брали участь наші чоловічі й жіночі команди.

Вдало грали чоловіки. Вони завоювали перші місця.

Перше місце в волейбольних баталіях виборювали: Ю. Демидов, В. Матяш (факультет РГФ), А. Боскін, В. Тараненко (геолого-географічний факультет), Ю. Щербаків, В. Лисий (фізичний факультет), П. Освальц, Г. Редель, В. Кротов (механіко-математичний факультет), О. Заболотний (філфак).

Баскетболістів-чоловіків В. Гринкевич, А. Гузенко, В. Федоров (геолого-географічний факультет), І. Вітриченко, І. Богданов, М. Вітриченко, В. Глейберман (механіко-математичний факультет), Ю. Касилов (історичний факультет), О. Куцкий (біологічний факультет), Ю. Аркатов (фізичний факультет) тренував майстер спорту старший викладач Ю. Шікер.

Вдало пройшли змагання у нашій жіночій волейбольній команді, яка, вступаючи в такому складі: В. Ярошенко, І. Грегонюк, М. Яценко (механіко-математичний факультет), А. Ярошенко (філологічний факультет), Шмигельська (фізичний факультет), Т. Якових (біологічний факультет), Л. Ласкова (геолого-географічний факультет), Т. Єременко (факультет РГФ), зайняла перше місце. Тренувала команду З. Барська.

А. ЛУПОЛОВЕР.

ВИЯВИЛИ ВЧЕНІ

ГУМОР

Виявили вчені, що миша з'їдає за день в кілька разів більше, ніж сама важить...
В. КІНЗБУРГСЬКИЙ,
«Багряні експрес».

з'їсти миша. Ну, а тепер вже знаєм, бо й пора — Про це поет у книзі пише, Я б не сказав, що він гора, Та все ж він народив нам... мишу.

Мишей ми знаєм всі. Не знали лише, Що більше за людину може

О. ЖУРАВЕЛЬ,
студент першого курсу юридичного факультету.

ФРАШКИ

Об'яснення
Бывает, что именно от об'яснений Еще темнее неясностей тени.
Моральный нуль
От коляски и пока не помер, он Оставался телефонным номером.
Перевел с польского **Олег ДОРОХИН.**

УВАГА!

13 грудня ц. р. о 13 годині 40 хвилин в головному корпусі по вул. Петра Великого, 2 відбудеться відкриття виставки декоративного розпису заслуженого майстра народної творчості УРСР Р. М. Палецького.
Виставка працюватиме 7 днів.